

SABOL, Miroslav: *Elektrifikácia v hospodárskom a spoločenskom živote Slovenska 1938-1948*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2010, 180 s. ISBN: 978-80-89396-07-8

Výskum a interpretácia hospodárskych dejín sú v slovenskej historiografii ešte stále – zo strany historikov i čitateľov – menej obľúbenou témou. Vyplýva to hlavne z náročnosti ich spracovania, ale aj z akejsi vonkajšej neatraktívnosti pri ich intepretácii. Veľké nároky na výskum a na schopnosť serióznej analýzy ekonomických problémov v dejinách ostávajú ďalej. Monografia M. Sabola dokazuje, že hospodárske dejiny, pokiaľ sa skúmajú a interpretujú v širších politických a spoločenských súvislostiach, sú veľmi zaujímavou a prínosnou témou nielen pre odborníkov, ale aj pri širšiu čitateľskú verejnosť.

Sabolova práca sa zaoberá problematikou vývoja elektrárenskva a elektrifikácie Slovenska v rokoch 1938 –1948. Prirodzene, do periodizácie hospodárskych dejín sa nemôžu mechanicky aplikovať tradičné politické a štátoprávne medzníky, aj keď ich treba brať do úvahy. Veď práve v búrlivom decéniu rokov 1938 –1948 Slovensko zažilo tri zásadné štátoprávne a tri systémovo-politické zmeny, ktoré poznačili všetky oblasti verejného života, teda aj ekonomickú sféru, vrátane elektrárenskva. Napriek tomu autor vo svojej knihe prekračuje skúmané desaťročie a stručne objasňuje predchádzajúce etapy elektrifikácie, resp. sleduje jej vývoj aj po roku 1948 až do októbra 1960, kedy bola elektrifikovaná posledná obec na Slovensku (a v celej vtedajšej ČSR) – Zlatá Baňa na východnom Slovensku. M. Sabol vo svojej práci potvrdzuje a konkrétnymi faktami dokazuje tézu, že elektrická energia bola od začiatku 20. storočia hlavným zdrojom (nielen) slovenskej ekonomiky.

Autorov heuristický záber je impozantný. Využil totiž materiály z fondov štátnych a podnikových archívov, z dobovej tlače a z publikovaných prameňov (hlavne podnikové a odborové ročenky, súhrnné správy o činnosti elektrárenských závodov, atď.). Pravdaže, opieral sa aj o odbornú historickú literatúru. Možno, že v práci mohol využiť aj u nás dosť zanedbávaný prameň: Tesnopisecké správy Snemu Slovenskej republiky, kde sa neraz hovorilo o elektrifikácii Slovenska a jej problémoch. To isté platí aj o pramennej edícii E. Rákoša: Slovenské národné orgány v dokumentoch. Pravdaže, recenzent nemôže predpisovať žiadnemu autorovi pramene, z ktorých má čerpať a z ktorých nie.

Monografiu M. Sabola, ktorá má okrem úvodu a záveru dvanásť kapitol, možno sledovať v troch navzájom sa prelínajúcich rovinách. Prirodzene v každej z nich je ústrednou témou

elektrárenskú problematiku. V prvej rovine sa autor venuje analýze elektrifikácie celého verejného, osobitne hospodárskeho života v jednotlivých etapách vývoja na Slovensku. Je sympatické, že Sabol tu neskľzol (ako sa to v našom dejepise ešte stále vyskytuje) do ideologického hodnotenia, čo mu však nebráni citlivo upozorňovať čitateľa na politické rámce, impulzy i limity, v ktorých sa elektrárstvo v búrlivom desaťročí vyvíjalo: vplyv I. viedenskej arbitráže a následného odtrhnutia južných krajov z územia Slovenska na produkciu a organizáciu výroby elektrickej energie; autoritatívne presadzovaná centralizácia, resp. znárodnenie elektrárstva; kadrové zmeny vyvolané nie odbornými, ale politickými dôvodmi; vplyv priamych vojnových udalostí na tunajšie elektrárstvo a pod.

Druhá obsahová rovina Sabolovej práce sleduje „vnútorný“ vývin elektrárenskej výroby z aspektu regionálneho – na základe pôsobenia piatich elektrárenských podnikov na Slovensku; z aspektu uplatnenia sa elektrickej energie v jednotlivých odvetviach priemyselnej výroby, v poľnohospodárstve a čiastočne už aj v doprave. Do tejto roviny patrí aj popis technickej základne elektrárstva na Slovensku. Okrem informácií úzkeho odborného (technického) charakteru podáva autor čitateľovi údaje o činnosti, výkonnosti a výsledkoch jednotlivých tunajších vodných, resp. tepelných elektrární. Zaujímavé sú tiež číselné údaje o cenových reláciách výroby elektrickej energie – podľa krajov či druhu elektrární. Veľmi sympatické a prínosné je, že autor sleduje vývoj elektrárstva na Slovensku nie izolovane, ale porovnáva ho so situáciou v Čechách, na Morave a vo viacerých európskych, no aj zámorských a ázijských krajinách. Na základe tejto komparácie si možno urobiť reálnejší obraz o skutočnom stave a význame elektrifikácie na Slovensku. Tabuľka zo strany 123 upozorňuje, že v roku 1939 podiel výdavkov slovenských domácností na elektrinu tvoril iba 2% celkového objemu ich životných nákladov, aj keď sa to pravdaže v nasledujúcich rokoch podstatne zvýšilo.

Tretia rovina monografie prináša cenné poznatky z oblasti každodenného života na Slovensku. Jej obsah totiž vo viacerých smeroch ďaleko presahuje špecifickú „elektrárenskú“ problematiku. Poskytuje informácie o sociálnych pomeroch (mzdy, benefity, odborná príprava kádrov, atď.) nielen v rezorte výroby elektrickej energie, ale skúma aj jej civilizačný dopad na celú spoločnosť. Veď elektrifikácia a jej každodenné dôsledky sa citelne dotýkali stále zväčšujúceho sa okruhu obyvateľstva. Autor si všíma aj komerčnú, hlavne propagačnú stránku výroby elektrickej energie, čo v knihe presvedčivo ilustruje pôsobivou obrazovou prílohou.

Na záver jedna kritická pripomienka: V knihe sa nachádza množstvo skratiek, ktoré sú síce pri prvom použití rozpísané, no vzhľadom na ich počet a časté používanie čitateľ v nich neraz stráca orientáciu. Tento handicap by sa dal ľahko nahradiť v závere knihy kompletným rozpisom skratiek, ktoré by podľa potreby poskytli rýchlu informáciu.

Ivan Kamenec